

Energia dla modernizacji Polski

Memorandum do Ministra Energetyki

Warszawa, luty 2016 roku

Szanowny Panie Ministrze,

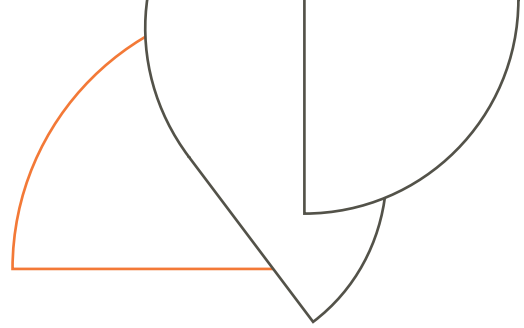
Po raz pierwszy od 1989 roku wyłoniony został w Polsce jednopartyjny rząd większościowy. Stwarza to bezprecedensową szansę na przyspieszenie szeroko rozumianej modernizacji, mającej na celu zwiększenie bezpieczeństwa kraju i zdecydowaną poprawę jakości życia jego obywateli.

Zadanie to staje się szczególnie istotne z uwagi na obserwowany od kilku lat wzrost ryzyk w otoczeniu międzynarodowym Polski, a także ze względu na wyraźny niedosyt Polaków, gdy chodzi o jakościowe efekty dotychczasowej modernizacji kraju. Bez pilnego podjęcia odpowiednich działań, Polska może wpaść w „pułapkę modernizacyjną”, co z kolei postawi pod znakiem zapytania możliwość realizacji innych reform planowanych przez rząd.

Minister Energetyki ma do odegrania kluczową rolę w realizacji zadania modernizacji Polski. Decyzja o utworzeniu nowego, oddzielnego resortu energetyki, świadczy o tym, że obecny rząd dostrzega wagę kwestii energetycznych dla rozwoju Polski w najbliższych latach i dekadach.

W okresie rozpoczynającej się kadencji Minister Energetyki powinien w pierwszej kolejności zrealizować trzy kluczowe zadania:

- ◆ **Doprowadzić do ekonomicznej opłacalności funkcjonowanie sektora górnictwa węgla kamiennego;**
- ◆ **Wyznaczyć kierunki polityki energetycznej w kolejnych dekadach, podejmując decyzję o kształcie przyszłego bilansu energetycznego Polski;**
- ◆ **Zmniejszyć zależność węglową Polski, szczególnie w sektorze wytwarzania energii elektrycznej, mając na uwadze zarówno potrzebę realizacji polityki klimatycznej, jak i zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego kraju.**

Kontekst

Restrukturyzacja górnictwa

Wysokie koszty i niska produktywność wydobycia węgla kamiennego sprawiają, że polskie górnictwo nie jest w stanie z sukcesem konkurować na rynkach światowych. Od lat wzrasta import tańszego i lepszego jakościowo węgla, przy czym aż 60% sprowadzanego surowca pochodzi ze Wschodu. W ostatniej dekadzie, pomimo dobrej koniunktury na rynku węgla, górnictwo nie przyczyniło się do wzrostu gospodarczego Polski. Ponadto, przy obecnym tempie wydobycia węgla kamiennego, eksploatowane dziś oraz wytypowane do eksploatacji złoża wyczerpią się do roku 2035, a zagospodarowane złoża węgla brunatnego wystarczą tylko na dwie dekady. Jednocześnie plany eksploatacji nowych złóż węgla brunatnego nie są akceptowane społecznie.

Długoterminowa polityka energetyczna Polski

Ustawa „Prawo energetyczne” nakłada na ministra właściwego do spraw gospodarki obowiązek przygotowania co cztery lata prognozy polityki energetycznej dla Polski. Mimo to, przyjęta w 2009 roku „Polityka energetyczna Polski do 2030 roku” do dziś nie została zaktualizowana. Prawo energetyczne nie precyzuje, jaki powinien być horyzont czasowy takiej prognozy, poza ogólnym stwierdzeniem, że część prognostyczna strategii nie powinna obejmować okresu krótszego niż 20 lat.

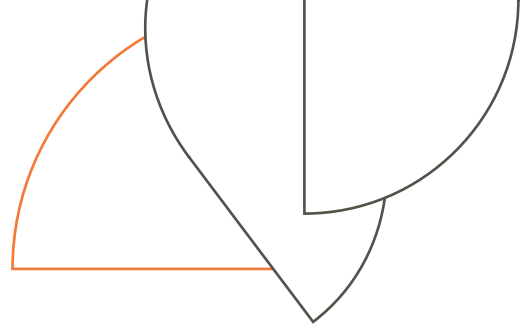
Poprzedni rząd podjął decyzję, aby polityka energetyczna Polski obejmowała okres do roku 2050, dzięki czemu byłaby spójna z horyzontem czasowym unijnych strategii klimatyczno-energetycznych i gwarantowałaaby inwestorom długofalową stabilność regulacyjną, niezbędną do podejmowania decyzji inwestycyjnych. Jednak dyskutowany obecnie projekt „Polityki energetycznej Polski do 2050 roku” nie bierze w wystarczającym stopniu pod uwagę trendów technologicznych, zobowiązań klimatycznych przyjętych przez Polskę, ani nowych uwarunkowań ekonomicznych. Stąd przy tworzeniu nowego dokumentu istotne jest dopilnowanie, aby przyjęty do realizacji scenariusz spełniał szereg kryteriów: zapewniał bezpieczne dostawy oraz stabilne ceny prądu i ciepła; respektował przyjęte przez Polskę zobowiązania do redukcji CO₂ i zanieczyszczeń; nie narażał spółek skarbu państwa na zarzut niegospodarności i straty finansowe; a jednocześnie stał się motorem innowacji oraz gospodarczej i społecznej modernizacji.

W tym kontekście, jedno z kluczowych i najpilniejszych zadań stojących przed Ministrem Energetyki polega na konieczności nakreślenia długofalowego scenariusza energetycznego dla Polski oraz podjęciu decyzji o docelowym bilansie energetycznym, przy uwzględnieniu wyżej wymienionych czynników.

Zmniejszenie zależności węglowej polskiej energetyki

Polskie elektrownie cechuje niska sprawność, częsta awaryjność oraz wysoka emisyjność dwutlenku węgla i zanieczyszczeń. Blisko 45% z nich ma ponad 30 lat, a prawie 80% ponad 20 lat. Funkcjonujący obecnie model wytwarzania energii elektrycznej, opierający się w ponad 80% na węglu, zagraża bezpieczeństwu energetycznemu kraju.

Zły stan infrastruktury wytwórczej i przesyłowej, w połączeniu z występującymi w Polsce niewystarczającymi zasobami wody, która jest niezbędna do chłodzenia elektrowni węglowych, sprawia, że przy utrzymaniu obecnych

rozwiązań sektor elektroenergetyczny może nie być w przyszłości w stanie zagwarantować niezawodnych dostaw prądu dla odbiorców końcowych. W najbliższych latach z powodu konieczności wyłączenia najstarszych bloków w elektrowniach węglowych znacząco zwiększy się ryzyko wystąpienia niedoborów mocy, jakich doświadczyła polska gospodarka w sierpniu 2015 roku.

Pilnym zadaniem czekającym Ministra Energetyki jest dywersyfikacja bilansu energetycznego, wprowadzająca do systemu zasoby zdolne do dostarczania energii przy różnych ograniczeniach. To pozwoliłoby na zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego kraju, a także na obniżenie kosztów dostosowania do podjętych przez Polskę zobowiązań w zakresie ochrony klimatu. Jednocześnie, takie dostosowania pociągają za sobą istotne konsekwencje w zakresie modelu funkcjonowania rynku energii (konieczność zwiększenia elastyczności rynku): zarówno jeśli chodzi o infrastrukturę (np. dostosowanie parametrów sieci przesyłowych do sytuacji, w której na rynku funkcjonuje rosnąca liczba podmiotów wytwórczych produkujących prąd w zmiennych porach dnia), jak i metody zarządzania rynkiem (np. wzrost transakcji typu spot) czy problemy ekonomiczne operatorów elektrowni systemowych, w których liczba godzin pracy będzie znacząco spadać.

Rekomendacje

Restrukturyzacja górnictwa

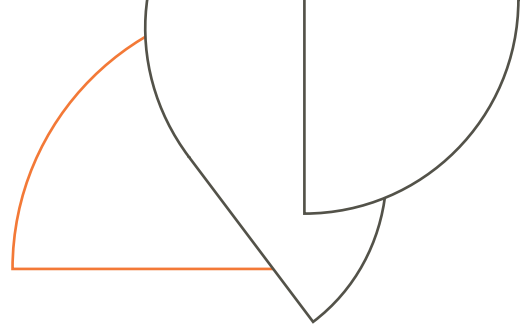
Aby doprowadzić sektor górnictwa węgla kamiennego do stanu opłacalności ekonomicznej, Minister Energetyki powinien:

- ◆ Przeprowadzić inwentaryzację kopalń węgla kamiennego, oszacować zasoby złóż operatywnych (niegeologicznych), sporządzić plan ekonomicznej optymalizacji sektora górnictwa węgla kamiennego w Polsce oraz podjąć decyzję o właściwych środkach ekonomizacji poszczególnych kopalń poprzez prywatyzację, restrukturyzację lub stopniowe wygaszanie wydobycia.
- ◆ Przygotować i wprowadzić w życie, w porozumieniu ze stroną społeczną oraz z poszanowaniem kultury przemysłowej regionu, mapę drogową tworzenia nowych miejsc pracy, reprogramowania karier zawodowych górników i ich rodzin oraz plan rozwoju nowych sektorów gospodarki w regionie Śląska, w tym przewidujących wykorzystanie węgla jako surowca m.in. w przemyśle chemicznym.

Długoterminowa strategia energetyczna Polski

Aby wyznaczyć kierunki polityki energetycznej w kolejnych dekadach wraz z określeniem przyszłego bilansu energetycznego Polski, Minister Energetyki powinien:

- ◆ Przygotować i wdrażać strategię „Polityka energetyczna Polski do roku 2050” (PEP2050), która winna być wynikiem współpracy m.in. z ministerstwem zdrowia, ministerstwem finansów, ministerstwem

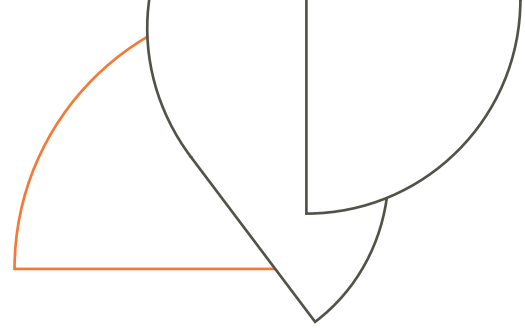
środowiska, ministerstwem infrastruktury i budownictwa, ministerstwem transportu, ministerstwem spraw zagranicznych, a także przedstawicielami związków zawodowych i organizacji pozarządowych. Kierując pracami nad przygotowaniem tego dokumentu, Minister Energetyki powinien uwzględnić istotne współzależności pomiędzy sektorem energetycznym a innymi sektorami gospodarki (np. ochroną zdrowia), a także powiązania pomiędzy energetyką a kwestiami istotnymi dla rozwojowych aspiracji Polski (takimi jak konkurencyjność gospodarki).

- ♦ Zbudować stabilny i ponadsektorowy proces instytucjonalny, przewidujący aktualizację strategii energetycznej kraju w odpowiedzi na zmieniający się kontekst technologiczny i międzynarodowy. Główne założenia strategii powinny podlegać regularnemu przeglądowi i uaktualnieniu co 5 lat z poszanowaniem celów strategicznych. Za aktualizację strategii odpowiedzialny powinien być właściwy minister do spraw gospodarki. Jednak zmiany strategii powinny być uzgadniane na poziomie Rady Ministrów z pozostałymi członkami rządu, aby możliwe było zapewnienie synchronizacji strategii energetycznej z polityką rozwoju Polski.
- ♦ Dopilnować, aby w metodologii tworzenia scenariuszy „Polityki energetycznej Polski do roku 2050” uwzględniona została zasada „efektywność energetyczna przede wszystkim”, przewidująca pełne wykorzystanie potencjału oszczędności energii w Polsce, a także przepustowości interkonektorów oraz „zasobu”, jakim jest możliwość zarządzania stroną popytową.
- ♦ W ramach przygotowań długoterminowej strategii energetycznej Polski, przeprowadzić badanie adekwatności zasobów w kontekście regionalnym, uwzględniając przepustowość interkonektorów jako „zasobu” w systemie energetycznym, który może mieć kluczowe znaczenie dla minimalizacji ryzyka wystąpienia niedoborów mocy. Scenariusze zakładające zwiększone obroty energią elektryczną z krajami sąsiednimi powinny znaleźć się wśród analiz służących do przygotowania PEP2050.
- ♦ Zagwarantować, aby PSE Operator w planach rozbudowy i modernizacji sieci przesyłowej w sposób wyczerpujący uwzględnił zmieniający się charakter rynku bilansującego, którego właściwe funkcjonowanie w związku z rosnącą liczbą obecnych na nim podmiotów oraz rosnącym wolumenem energii ze źródeł odnawialnych charakteryzować się będzie kluczową rolą tzw. inteligentnej sieci przesyłowej.

Zależność węglowa polskiej energetyki

Aby zmniejszyć zależność węglową polskiej energetyki, Minister Energetyki powinien:

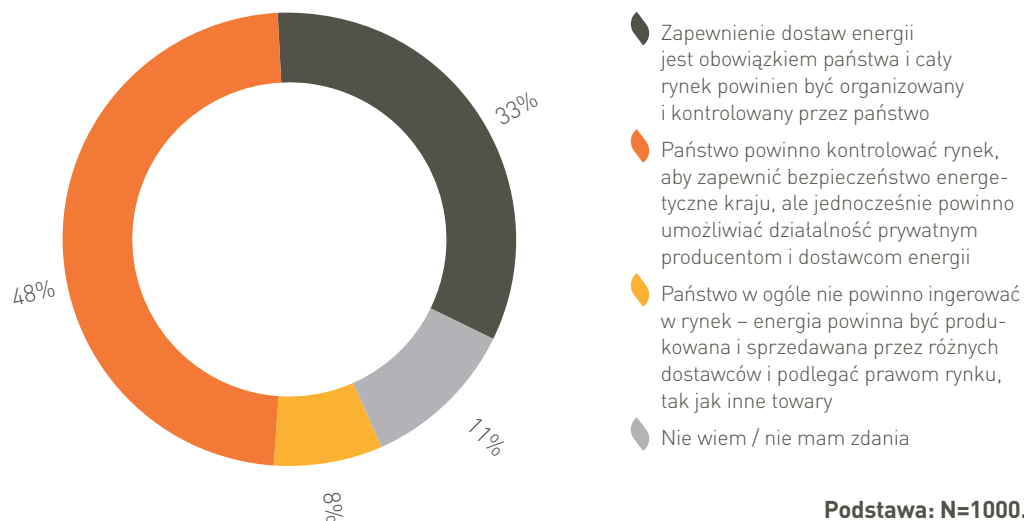
- ♦ Doprowadzić do oparcia „Polityki energetycznej Polski do 2050 roku” o scenariusz stopniowego różnicowania polskiego bilansu energetycznego oraz bilansowanie systemu w sposób kosztowo najbardziej efektywny i zrównoważony technologicznie, w tym poprzez wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
- ♦ Przygotować analizy oceniające potencjał zasobów energetyki odnawialnej w Polsce z uwzględnieniem energetyki rozproszonej. Te analizy powinny następnie zostać wykorzystane przy tworzeniu założeń scenariuszowych „Polityki energetycznej Polski do roku 2050”.

W sierpniu 2015 roku agencja badawcza Millward Brown Polska zrealizowała dla demosEUROPA – Centrum Strategii Europejskiej badanie opinii i postaw Polaków i Polek na tematy związane z energetyką i ochroną klimatu.

Na pytanie o wskazanie najbliższej respondentom opinii dotyczącej roli państwa w rynku energii, prawie połowa badanych była zdania, że „państwo powinno kontrolować rynek, aby zapewnić bezpieczeństwo energetyczne kraju”, choć „jednocześnie powinno umożliwiać działalność prywatnym producentom i dostawcom energii”. Jedna trzecia ankietowanych odpowiedziała, że „obowiązkiem państwa jest zapewnienie dostaw energii i cały rynek powinien być organizowany i kontrolowany przez państwo”. Co dziesiąty badany nie miał w tej kwestii wyrobionej opinii. Najmniej, zaledwie 8% ankietowanych uznało, że państwo w żaden sposób nie powinno ingerować w rynek, za to energia „powinna być produkowana i sprzedawana przez różnych dostawców i podlegać prawom rynku, tak jak inne towary”.

Które ze stwierdzeń jest najbliższe Pana/i opinii na temat roli Państwa w rynku energii?

Na pytanie o technologie energetyczne, które według ankietowanych najbardziej mogą poprawić ich jakość życia, większość ankietowanych wskazała rozwój energetyki odnawialnej. Na drugim miejscu uplasowała się produkcja energii z własnego panelu słonecznego lub wiatraka. Z kolei zapytani o zmiany technologiczne, które najbardziej poprawiłyby jakość modelu energetycznego Polski, aż 25% respondentów wskazało rozwój energetyki odnawialnej, a 15% oszczędność ciepła poprzez ocieplanie budynków. Ani rozwój energetyki atomowej, ani utrzymanie produkcji energii z węgla, nie zyskały takiego poparcia respondentów jako pożądane kierunki polityki energetycznej.